

ERDÉSZETI ÉS FAIPARI TUDOMÁNYOS ÜLÉS

Budapest, 1980. február 27—28.

Plenáris ülés

A TARTALMI INTEGRÁCIÓ SZEREPE AZ ERDÉSZETI ÉS FAIPARI KUTATÁSBAN

TAMÁSSY-ISTVÁN
az MTA rendes tagja,
az Agrártudományok Osztálya elnöke

A Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztálya nevében tisztelettel köszöntöm az 1980. évi „Erdészeti Tudományos Napok” alkalmával itt megjelent:

dr. Soós Gábor államtitkárt,

Láng István, az MTA levelező tagját, főtítkárhelyettest,

dr. Királyi Ernőt, a MÉM Erdészeti és Faipari Hivatalának vezetőjét,

dr. Pál Istvánt, a MÉM Kutatási és Szakoktatási Főosztály vezetőjét és az erdészeti kutatás és termelés képviselőit.

Üdvözlöm mindazokat, akik a hazai erdészeti és faipari tudományok előrehaladásáért és ezen keresztül az erdészeti termelés fejlesztéséért fáradoznak. A Magyar Tudományos Akadémia nagyra értékeli és elismeri e tudományterület eredményeit. Ezt bizonyítja az is, hogy 1979-ben az Erdészeti Tudományos Intézet öttagú kutatócsoportja kapta meg az Akadémiai Díjat.

A tudományos kutatás jelen időszakában egyre növekszik a szerepe az egyes tudományágakon belüli témák kutatási egybefoglalásának, más néven integrációjának. Ez az integráció tovább bővül a tudományágak közötti kapcsolatokkal, amely a komplex feladatok megoldásának leghatékonyabb módszerét jelenti.

Az erdészeti kutatásban ez az integráció évek óta a tudatos törekvések eredményeként mind hatékonyabban érvényesül. Az erdő egy komplex, magas szinten szerveződött életközösség. Az erdőgazdálkodás többcélú feladatainak megvalósítása csak ennek a biogeocönozisnak az alapos ismeretében lehetséges. Az erdőben végbemenő bonyolult életfolyamatok szabályozása a különböző tényezők kölcsönhatásának kellő pontosságú meghatározását igényli. A szocialista termelési viszonyok ennek során lehetővé teszik azt, hogy az erdő a társadalmi szükségletek széles köreit elégítse ki. Mindez akkor valósítható meg a legeredményesebben, ha az erdészeti kutatáson belüli és az erdészethez fűződő más tudományterületek közötti kapcsolatok szerves egységbe foglalják az adott erőket, a feladat megoldásának szolgálatában.

A Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztálya célszerű együttműködésre törekszik az Akadémia többi tudományos osztályaival és az Agrárosztályon belül működő bizottságokkal. Az elmúlt évben a Föld- és Bányászati Tudományok, továbbá a Biológiai Tudományok és a Kémiai Tudományok osztályaival fűztük szorosabbra kapcsolatainkat. Az Agrártudományok Osztályának a különböző tudományos bizottságok jelentik a legfontosabb működési és szervezeti egységeit. Ezen egységek együttműködési kapcsolatát megkülönböztetett figyelemmel kívánjuk tovább fejleszteni. Úgy vélem, nem szorul bizonyításra például az, hogy a Talajtani, a Növénytermesztési, a Kertészeti, a Nemesítési és az Erdészeti Bizottság munkájában számos kölcsönös érdeklődésre számot tartó feladat van.

Az Erdészeti Bizottság az Agrártudományok Osztályának egyik jól működő egysége. E bizottságnak feladata, hogy segítse elő a szerteágazó erdészeti kutatás elvi összefogását és támogassa az integráció gyakorlati megvalósítását. A mai tudományos ülésszakot ennek az egységnek és a gyakorlattal való együttműködésnek demonstrálása jegyében készítettük elő.

Engedjék meg, hogy mondanivalómat a továbbiakban az Agrártudományok Osztálya Erdészeti Bizottságának tevékenységére összpontosítsam. E tevékenységet elsősorban az erdészeti kutatás kereteiben megvalósult és a megvalósításra tervezett integráció jegyében szeretném ismertetni és értékelni.

Ugyanis napjainkban az erdő — mint természeti erőforrás — egyre nagyobb jelentőséggel bír, mint energetikai potenciál. A biológusok számítása szerint minden hektár erdő évi fatömeg növekedése 0,6 tonna karbon lekötődését jelent. Mindezt meglevő erdőterületeinkre vetítve évente közel 1 millió tonna szén kötődik meg.

Ezt a gondolatot tovább folytatva megemlíthetem, hogy a svéd erdészeti kutatók, biológusokkal együttműködve energetikai plantázatok létrehozatait javasolják. Itt gyorsan növő fafajok erdőtelepítéséről van szó, amelyek hatalmas biomasszát biztosítanak.

A biomasszát azután fel lehet dolgozni pl. metanolnak, amely kiváló fűtőanyagul szolgálhat a gépjárművek működtetéséhez. E biomassza előállítására a legperspektivikusabb fajtáknak a fűzet és a nyárt tartják, melyek évente mintegy 300 tonna biomasszát adnak, más szóval mintegy 135 000 kilowatt-óra energiát. Ezen energiamennyiség a metanol elégetésével állítható elő.

A mai energiaválságban ismét nagy jelentősége van az erdőnek, mint nyersanyagforrásnak. De nem szűnt az erdő jelentősége, mint a természetet átalakító tényező. Az erdészeti tudomány egyik fontos feladata, hogy e kettős funkcióban rejlő ellentmondásokat a lehető legjobban mérsékelje.

Az Erdészeti Bizottság az erdészeti kutatások legfontosabb feladatainak egymáshoz kapcsolódó logikai rendje szerint több ad hoc bizottságot hozott

létre. Az erdőrendezési és gazdaságtani, a nemesítési, az erdei környezet és fatermesztési, a fahasználati, a fafeldolgozási és a vadgazdálkodási alkalmi bizottság az erdő- és vadgazdálkodás, valamint a fafeldolgozás helyzetének értékelését és fejlesztési feladatainak meghatározását tekintette az elmúlt négy év folyamán kiemelt célkitűzésének. Mindez helyesnek bizonyult. A közelmúltban a legfelsőbb párt- és állami szervek napirendre tűzték az erdőgazdálkodás és a faipar fejlesztésének ügyét, és határozatot hoztak a jövő terveit illetően. Ebben a munkában a célkitűzéseknek megfelelően már eredményesen működhetett közre az Erdészeti Bizottság is.

Az Erdészeti Bizottság ad hoc bizottságai, a kutatások együttesen több olyan feladatot oldottak meg, melyek az erdészeti gyakorlat a kutatás és az oktatás fejlesztésében meghatározó jelentőségűek.

Az erdőrendezési és gazdaságtani alkalmi bizottság kidolgozta a korszerű erdőgazdálkodásnak az erdőrendezéssel támasztott igényeit és az ehhez kapcsolódó kutatási és oktatási feladatokat. Javasataik az Agrártudományok Osztályának közreműködésével a MÉM illetékeseihez is eljutottak. Ez eredményezte, hogy a javaslatok alapján megkezdődhettek az erdőrendezési kutatások és a korábbiaknál szélesebb körű együttműködés alakulhatott ki az erdészeti kutatás és az erdőrendezés szakemberei között.

Az elmúlt hetekben dolgozták ki az erdőgazdasági üzemszervezés fejlesztésének irányelveit, melyben az említett javaslatok is figyelembe vették. Ennek alapján indult meg az erdőrendezés oktatásának fejlesztése is. Úgy vélem, hogy a bizottsági munka legnagyobb elismerése, ha javasataikat az illetékesek az irányító munka során figyelembe veszik vagy megvalósítják. A MÉM Erdészeti és Faipari Hivatalának meghatározó szerep jut e feladatok megoldásában.

Hasonlóan eredményes volt a nemesítési alkalmi bizottság munkája is. Az erdészeti növény-nemesítés hazai kifejlesztése az elmúlt két évtizedben valósult meg. Nemzetközileg is elismert tény, hogy hazánkban az állami erdészeti fajtaelismerés megvalósult és a nemesítés többi ágához felzárkózott, azokkal hasonló szintre került. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy több nyár, fűz, akác és fenyő-fajtát ismertek már el illetékes szerveink. A nemesítési kutatók a gyakorlati szakemberekkel együttműködve hozták létre az új fajtaikat. Különösen nehéz feladat az új fajta létrehozása a lassan növekvő fajok esetében. A fajta-minősítés szabályainak betartását mégis szigorítani kell. A nehézségek ellenére sem lehet lemondani az új fajta jobb tulajdonságainak kellően igazolt bizonyítékairól. Az erdészetben közismert 20—100 éves termelési ciklus a nemesítők felelősségének növekedését is maga után vonja. Kellően nem ellenőrzött és megfelelően nem igazolt új fajta elismerése a hosszú termelési időszak miatt súlyos hibák forrása lehet. Ezek megelőzését is szolgálta a nemesítési ad hoc bizottság idevonatkozó értékelése.

Az erdei környezet és fatermesztés témakörével foglalkozó ad hoc bizottság elsősorban az erdei ökoszisztémákkal és kiemelten a fafajmegválasztás irányelveivel foglalkozott. A fafajmegválasztás termőhelyi alapokon való megoldása mellett jelentős tényezőként vette figyelembe a társadalmi szükségletek kielégítését és a fatermesztés technikai vonatkozásait.

A fahasználati ad hoc bizottság a fakitermelési folyamatok teljes gépesítése mellett foglalt állást. Javaslatokat készített a különböző fakitermelési munkarendszerekre vonatkozóan.

A fafeldolgozási ad hoc bizottság a kitermelhető fatömeg várható fafaj- és méret szerinti megoszlását mérte fel, melynek alapján elkészítette a fafeldolgozás fejlesztésére vonatkozó javaslatait. Kiemelkedő szerepe van a hulladék felmérésének és a hasznosítási tervnek.

A vadgazdálkodási ad hoc bizottság több javaslatot készített az erdőgazdálkodás és a vadgazdálkodás összehangolására. Legutóbb a vadkárok helyzetét és mérséklésének lehetőségeit vizsgálta. A kidolgozott anyagot a MÉM illetékeseihez továbbította. A jelenleg folyamatban levő vadállomány szabályozásban jelentős szerep jutott az ad hoc bizottságnak.

Röviden és csupán a legfontosabbakat emeltem ki az ad hoc bizottságok tevékenységéből. Az ismertetett előterjesztések bizottsági feldolgozását az Erdészeti Bizottság koordinálta, irányította. A kutatási integrációt figyelembe véve kapcsolta egybe a különböző részfeladatok megoldását. Az Erdészeti Bizottság alapvető törekvése az, hogy tevékenységével az erdőgazdálkodás problémakörének teljes vertikumát átfogja, a nemesített szaporítóanyag-termeléstől a fafeldolgozásig és a vadgazdálkodásig. A fő témakörök horizontális kapcsolatainak megteremtésére az Agrártudományok Osztályának többi bizottságai kedvező lehetőséget nyújtanak, melyet az Erdészeti Bizottság igyekszik hasznosítani.

E rövid áttekintés egyrészt igazolja a kutatási integráció szükségességét és kedvező alakulását az erdészeti kutatás területén, másrészt képet ad arról a tevékenységről, melyet az MTA Erdészeti Bizottsága a kutatásfejlesztés érdekében kifejt.

Napjainkban készítik elő az első erdészeti fatermelési rendszerek elfogadását és gyakorlati bevezetését a fenyő, a nyár és az akác fafajokra. A fatermelési rendszerekről a tudományos ülészakon még szó lesz. Megjegyzem azonban, hogy a fatermelési rendszer a termelés vertikális és horizontális integrációját is jelenti. Az integrált erdészeti kutatás eredményeinek pedig az egyik jelentős hasznosítója lehet, mert feladata a legújabb tudományos, technikai eredmények gyakorlati alkalmazása.

Hagyományossá vált, hogy évente találkoznak az erdész kutatók a gyakorlati szakemberekkel. A most megrendezett tudományos ülészak — úgy vélem —, hogy a tudományos kutatáson belüli integráción túl, a kutatásnak és a gyakorlatnak kedvező együttműködését a korábbiaknál is jobban kifejezi.

Ezt a törekvést kell a jövőben tovább erősíteni a gazdasági feladatok, a különböző párthatározatok megvalósítása érdekében.

Engedjék meg, hogy az erdészet hatékonyságának növelése érdekében felhívjam a jelenlevő kutatók és gyakorlati szakemberek figyelmét néhány problémára, melyek megoldása az MTA Erdészeti Bizottságának közreműködésével az elkövetkezendő ötéves tervben kívánatos lenne.

A tudományos-műszaki forradalom szintjének megfelelően az erdészeti tudományos bázis fejlesztését és tevékenységét az „oktatás-tudomány-termelés” rendszer egészének elemzésére kell alapozni.

Tovább kell erősíteni az erdészeti kutatóbázisok között az alkotó kapcsolatokat. Növelni kell a közösen folytatott kutatási témák számát, javítani kell az információ-cserét és az intézmények tudományos tevékenységét erősítő koordinációt.

Kutatásirányítási és szervezeti rendszerünkben adódóan az erőforrások, emberek és információk áramlása a szervezetek között még kismértékű és lassú. Napjainkban pedig a legtöbb társadalmi, gazdasági, így erdészeti kutatási fejlesztési feladat is interdiszciplináris jellegű. Ezek a feladatok rugalmas, intézmények közötti és korlátozott időre létrehozott szervezetek (kutatócsoportok-üzemek) útján volnának megoldhatók a legeredményesebben.

Közös együttműködéssel elő kell segíteni, hogy a témaszelekció, ésszerűbb témakonzentráció jobban érvényesüljön. A kutatási témák kiválasztásában lehetőleg a tényleges társadalmi, gazdasági, illetve tudományos igények, és ne az egyes személyek, intézetek parciális érdekeltsége játssza a fő szerepet.

A közvetlen gazdasági célú erdészeti kutatások társadalmi hatékonyságát esetenként rontja, hogy a kutatások eredményeinek gyakorlati hasznosulása nem kielégítő ütemben folyik. Ennek oka a fogadókészség hiánya vagy esetenként a kutatók nem kellően célra orientált tevékenysége.

Ezért törekedni kell az erdészeti kutatásoknál is arra, hogy minden esetben megoldást nyerjen az eredmények alkalmazásképes állapotba hozása, átvitele és átvétele. Ugyanis a jövőben mindinkább létkérdés a kutatás-fejlesztés hatékonyságának és eredményességének növelése. Az erdészeti kutatás jelentős szerepet vállal a termelési rendszerek kialakításának munkájában. Foglalkozni kellene a tudományos-termelési társulások létrehozásának feltételeivel is.

Ma már kimondhatjuk, hogy a tudományos-technikai forradalom szintjének megfelelően az erdészeti tudományos struktúra nem diszciplína, hanem probléma (téma)-orientált. Ebből következően multi- és interdiszciplináris szemléletűnek kell lennie. Ennek érdekében tovább kell erősíteni a már kialakult és kialakuló tudományos kapcsolatokat interdiszciplináris jelleggel nemcsak a mezőgazdasági tudomány különböző részlegeivel, hanem a többi tudománnyal is.

Erdészeti kutatási kapacitásunkat lehetőleg olyan feladatokra kell koncentrálni, amelyek hungaricum jellegűek, és ezért nekünk kell megoldanunk. Viszont a többi feladat érdemi megoldásában erősíteni kell a nemzetközi tudományos kapcsolatainkat és az együttműködés hatékonyabb szintjeit kell elérnünk.

Nemcsak tudományos, de gazdasági érdekünk is, hogy minden kutató, így az erdészeti kutatók is naprakészen ismerjék tudományterületük nemzetközi helyzetét, fejlődési irányait, eredményeit, hogy azt hasznosíthassák a hazai viszonyok között.

A fentiek részbeni vagy teljes megvalósítása jelentős mértékben növelné a hazai erdészeti kutatások társadalmi hatékonyságát.